

Tarja Savolainen

ONNEKSI MINULLA EI OLE TYTTÄRIÄ – JOHTOPÄÄTÖKSIÄ SUOMALAISESTA TIEDEPOLITIIKASTA

Suomen Akatemia rahoittaa korkealaatuista tieteellistä tutkimusta, toimii tieteen ja tiedepolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimustyön asemaa. Akatemian rahoittamalla tutkimuksella on vaikutusta tutkimuksen ja yhteiskunnan kehitykseen. Tutkijat kertovat Tarinoita tieteestä -palstalla esimerkkejä menestyneistä hankkeista.

Näin kauniisti Suomen Akatemia mainostaa itseään netissä etusivullaan, kuinkas muuten. Sisäsivuilta saamme lukea vielä:

Rahoituspäätöksiä tehdessään Suomen Akatemia edistää sukupuolten tasa-arvoa tutkimuksessa. Akatemia rohkaisee erityisesti tutkijanaisia hakemaan Akatemian tutkimusvirkoja sekä määräraja- ja apurahoja.

Taisin minäkin onneton rohkaistua joskus näistä kauniista sanoista ja väitetyäni päätin hakea rahoitusta television kaupallistumisesta ja naisten suhdetta käsittelevälle tutkimukselle. Minua oli kyllä varoitettu, että se on turhaa. Ei sieltä mediatutkijoille rahaa yleensä heru. Itsepäisenä ihmisenä päätin kuitenkin yrittää.

Suunnittelin aloittavani hankkeeni tutkijavierailulla ulkomailla. Olen koko ikäni haaveillut opiskelusta ulkomailla. Kuinka hienoa olisikaan saada asiantuntevaa palautetta työstään ja keskustella alaa tuntevien ihmisten kanssa tutkimussuunnitelmastaan, solmia kontakteja, palata Suomeen ja tehdä siten tutkimusta, jota ei tarvitsisi hävetä kansainvälistenkään huippujen seurassa! Mielestäni minulla oli myös kohtuulliset perusteet: kuulun feministisen mediatutkimuksen pioneerien joukkoon, joten en voi saada täällä juuri ohjausta työlleni eikä ole juuri keskustelukumppaneitakaan. Olen lähinnä itsekseni kirjoja lukemalla opiskellut alaa ja tutkimuksen tekoa.

Olin ulkomaalaiseen laitokseen vuoden verran yhteyksissä kirjeitse, sähköpostitse ja puhelimella. Sain lupauksen, että he ottavat minut vastaan, mutta virallista vahvistusta vain ei kuulunut, vaikka kuinka ruikutin. Kyse oli yksinkertaisesti mahtavan yliopiston mahtavasta byrokratiasta. Virallinen vahvistus saapui kaksi viikkoa Akatemian kokouksen jälkeen. Luonnollisestikaan

en saanut rahaa, koska en ollut onnistunut vääntämään vieraan maan byrokratiaa Akatemian aikatauluihin. Minä tietysti mietin, miksei tällaisia rahoja voida myöntää nonstopina, kun kansainvälinen yhteistyö on vaativalta ilman, että täytyy vielä aikatauluttaa kaksi byrokratiaa toisiinsa.

Päätin panna valmiit paperit uudelleen seuraavaan hakuun. En saanut rahoitusta. Kun kyselin syytä kielteiseen päätökseen, kiukkuinen esittelijä mutisi jotakin sen suuntaista, että oli niin paljon maisterihakijoita... Koska tohtorintutkintoni ilmeisesti heikensi mahdollisuuksiani saada rahoitusta ulkomaille, päätin seuraavalla kerralla hakea tohtoriprojektia.

Kuten arvasin, rahaa ei tullut nytkään. Pyysin uteliaisuuttani asiantuntijalausunnot nähtäväkseni. Olisi kiinnostava kuulla, mitä feministisen mediatutkimuksen asiantuntijat ajattelevat työstäni. Pidin itsestään selvänä, että koska Akatemiasta voi saada rahaa vain korkealaatuinen tieteellinen tutkimus, varmasti se käyttää myös asiantuntijoinaan vain alaani syvästi perehtyneitä, korkealaatuisia arvioitsijoita – ei kai se muuten tiedä, että sen rahoittama tutkimus on korkealaatuista.

Olin lentää pyllylleni, kun näin arvioitsijoiden nimet! Näistä tutkijoista en ollut koskaan kuullutkaan! Oliko minulla aukko tietämyksessäni, kun en ole kuullutkaan tällaisista (feministisen) televisiotutkimuksen huipuista? Googella etsin tutkijoiden c.v:t – helpotti. Ei, minulla ei ollut aukkoa tietämyksessäni. Sen sijaan aukko oli jossakin muualla – ja iso! Kummaltakaan ei löytynyt julkaisuja feministisen tutkimuksen tai televisiotutkimuksen alalta – ei edes sukupuolen tutkimuksesta. Toiselta lausunnonantajalta ei löytynyt julkaisuja edes mediatutkimuksesta eikä edes viestinnän tutkimuksesta. Hän nimittäin paljastui miespuoliseksi pedagogiikan professoriksi! Hän oli siis korkealaatuisin ja asiantuntevin tutkija, jonka varassa Akademia arvioi (feminististä) televisiotutkimusta!

Sittemmin pyysin esittelijältä perusteluja, miksi hän oli päätenyt esittelmään juuri kyseisiä tutkijoita. En saanut selvitystä. Pyysin Akatemian johtajalta Raimo Väryryseltä perusteluja. Kohtelias vastaus tuli heti ja lupaus siitä, että asia selvitetään. Selvitystä ei ole tullut ainakaan aprillipäivään mennessä, jolloin tätä kirjoitan.

Suomen Akademia järjesti perinteisen Talviseminaarinsa. Sinne oli pakko mennä: halusin nähdä omin silmin nämä korkealaatuisen suomalaisen tutkimuksen portinvartijat enkä tietenkään voinut olla kertomatta tarinaani, kun olivat itse korkeat virkahenkilöt paikalla vastaamassa. Tiedeasiainneuvoksen Jarmo Laineen mukaan tutkimukseni oli marginaalinen. Ymmärtääkseni se oli peruste, miksi työni ei hänen mielestään ollut välttämättä ansainnut asiantuntevia arvioitsijoita.

Mikä siinä on marginaalista, on minulle vieläkin epäselvää. Naiset muodostavat enemmistön Suomen väestöstä, katselevat päivässä yli kaksi tuntia televisiota ja ohjelmasta riippuen enemmän tai vähemmän heitä nähdään ruudusakin. Ei minusta mikään marginaalinen joukko tai marginaalinen media tai vähäinen aika ihmisen päivittäisessä elämässä. Jos marginaalisuus taas on sitä, ettei meitä sukupuolen, television ja vallan suhteista kiinnostuneita tutkijoita ole (vielä) paljon Suomessa, niin sehän tarkoittaa, ettei Akademia ole kiinnostunut uusista tutkimusalueista tai uusista ideoista.

Se mikä tässä myös tuntuu vääriä on, että tämä teatteri nimeltä Suomen Akademia rahoitetaan verovarilla. Myös minun marginaalinen tutkimus-

suunnitelmani on kuluttanut julkisia varoja. Olen kirjoittanut sitä viikkoja ja nostanut palkkaa valtiolta, minkä jälkeen ulkomaalaiset arvioitsijat ovat käyttäneet kallista tutkijan aikaansa sen lukemiseen ja lausuntojen kirjoittamiseen. Luultavasti heille on myös maksettu palkkiot verovaroistamme. Hakeumukseni esittelijäkin käytti siihen aikaa ehkä ainakin kaksi minuuttia: pani sähköpostin yhdelle tutulle joukkoviestinnän ja yhdelle organisaatioviestinnän professorille...? Molemmat antoivat vanhan yhteistyökaverinsa nimen ja niin oli feministisen mediatutkimuksen asiantuntijat valittu – arvaan. Kaikki tämä oli hukkaan heitettyä työtä! Minä ja kansakuntamme ei saanut tällä sijoituksella edes hyviä ohjeita tai neuvoja vastineeksi, vaan olemme yhtä tyhmiä television kaupallistumisen ja sukupuolen suhteen kuin ennenkin.

Tuossa samaisessa Talviseminaarissa tutkijat halusivat tietää, millä tavalla asiantuntijat hankitaan tutkimussuunnitelmille. ”Heitä haalitaan kaikin mahdollisin keinoin”, oli vastaus. Ei tarvitse olla kovin terävä päästään ymmärtääkseen, mitä tuo vastaus tarkoittaa: ne, jotka onnistuvat luomaan suhteet haaliin voivat saada rahoitusta omilleen ja suojattiansa hankkeille. Muut saattavat jäädä ilman. Mitään täydellistä objektiivisuutta ei inhimillisessä toiminnassa ole – ei tieteen tai tiedepolitiikankaan suhteen. Voisimmeko kuitenkin odottaa reilua peliä? Voisiko olla olemassa jokin oppialakohtainen järjestely, jossa eri tutkimusalueita oikeasti tuntevat ihmiset voisivat vaikkapa listata eri alojen asiantuntijoita, joista Akatemiassa sitten valittaisiin?

Vielä en tiedä, miten Akatemian toimikuntien jäsenet valitaan. Pahoin pelkään, että toimikunnan jäsenet hankitaan samalla hyväksi havaitulla haalimismenetelmällä kuin tutkimussuunnitelmien lausunnonantajatkin. Ja kun toimikuntaan päästään, sieltä ei tietenkään vähällä lähdetä. Jos huonosti sattuu, siinä saattaa joku nuori ja lahjakas tutkijasukupolvi keski-ikäistyä ja keski-ikäinen ja lahjakas sukupolvi vanheta ennen kuin mahdollisesti löytyy ymmärtäjä toimikunnasta.

Täällä Helsingissä sukupolveni naiset – ja vähän nuoremmat ja vanhemmatkin – ovat hyvin vihaisia: olemme perustaneet Helsingin tutkijanaiset ry:n. Miksi? Siksi etteivät yliopistojen ovat aukea vielääkään naisille. Olemme virkakiellossa, kuten muinoin sanottiin. Olemmepa sitten pätevoityneet yliopistolla opettajina ja/tai Akatemian tutkijoina, meillä kaikilla on jotakuinkin sama tilanne: parhaimmillaan vain pätkeä pätken jälkeen (oma saldoni 19 vuotta), mielivaltaisia pätevyysarviointeja (Akatemian selvityksen mukaan naisen on julkaistava 2,5 kertaa enemmän kuin miehen, jotta hänet arvioitaisiin samoin kriteerein), sairasta kilpailua työyhteisöissä (niin sanotusti kaikki keinot käytössä) eikä käytännössä minkäänlaista oikeusturvaa (pätevyysarviointit ovat tapauskohtaisia eikä virkavalinnoista voi valittaa) – eikä juuri sosiaaliturvaakaan (edes ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha ei ole itsensänselvyyttä tutkijalle).

Kun vuonna 1978 aloitin opintoni tiedotusopin professoreissa ei ollut yhtään naista, mikä sai olon tuntumaan vieraalta. Nyt meillä on yksi vakinaisessa virassa istuva joukkoviestinnän naisprofessori eikä minusta vieläkään tunnu erityisen kodikkaalta. Jos kehitys kehittyy samaa vauhtia, meillä on ehkä kaksi naisprofessoria vuonna 2036.

Onneksi minulla ei ole tyttäriä.